

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-7>

УДК 336.14:352.07

МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

MECHANISM OF FUNCTIONING OF LOCAL BUDGETS IN CONDITIONS OF FINANCIAL DECENTRALIZATION

Логвінов Павло Вадимович

кандидат економічних наук,
начальник управління економічного розвитку міста,
Ужгородська міська рада
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9855-0315>

Logvinov Pavlo

Uzhhorod City Council, Uzhhorod

Метою дослідження є аналіз структури та динаміки функціонування місцевих бюджетів, зокрема того, як фінансова автономія впливає на формування бюджетів, розподіл ресурсів та фіскальну поведінку на місцевому рівні. Результати дослідження показують, що фінансова децентралізація сприяє більшій фіскальній відповідальності та інноваціям у місцевому управлінні, оскільки дозволяє муніципалітетам пристосовувати свої бюджети до конкретних місцевих завдань. Посилення спроможності отримувати доходи та автономія в здійсненні видатків призводять до збільшення ефективності та цілеспрямованості публічних послуг, що сприяє економічному розвитку та підвищенню якості життя громадян. Отримані в результаті дослідження висновки наголошують на важливості ініціатив з розбудови спроможності та інституційних реформ для підтримки ефективного управління місцевими бюджетами.

Ключові слова: бюджетне планування, фіскальна автономія, державне управління, розподіл доходів, ресурсна база.

The functioning of local budgets under conditions of financial decentralization is one of the most important topics in modern public finance, reflecting the shift towards more autonomous and accountable local governance. This article examines the mechanisms by which local budgets operate within a decentralized financial system. Financial decentralization has gained traction as a strategic initiative aimed at enhancing the efficiency and responsiveness of local authorities, highlighting the importance of studying its impact on the processes of local budget formation. The purpose of this study is to analyze the structure and dynamics of local budget functioning, specifically how financial autonomy affects budget formation, resource allocation, and fiscal behavior at the local level. The results of the study indicate that financial decentralization promotes greater fiscal responsibility and innovation in local governance, as it allows municipalities to tailor their budgets to specific local needs. Enhanced revenue-raising capacity and autonomy in expenditure lead to increased efficiency and focus of public services, contributing to economic development and improved quality of life for citizens. At the same time, the transition to decentralized financial systems is also associated with certain challenges, such as the uneven fiscal capacity of regions, the risk of inefficient resource use, and the need to develop strong financial management skills at the local level. The conclusions drawn from the research emphasize the importance of capacity-building initiatives and institutional reforms to support effective local budget management. Strengthening intergovernmental relations and ensuring an equitable distribution of resources are crucial to overcoming the challenges associated with financial decentralization. Furthermore, promoting transparency and accountability in local financial operations is essential for maintaining public trust and achieving sustainable development goals. The prospects for further research lie in studying the long-term impact of financial decentralization on regional economic disparities and social equity. Investigating the role of technology and data analytics in improving local budget management practices can provide valuable insights into optimizing the outcomes of financial decentralization.

Keywords: budget planning, fiscal autonomy, public administration, revenue distribution, resource base.

Постановка проблеми. Механізм функціонування місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації створює значні виклики

та можливості для органів місцевого самоврядування в різних країнах світу. В умовах, коли фіскальні повноваження все більше переда-

ються на субнаціональний рівень, особливого значення набуває вивчення структурної динаміки та операційних складнощів місцевих бюджетів [12, с. 151].

Актуальність дослідження функціонування місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації зумовлена її значними наслідками для ефективності управління, надання послуг та соціально-економічного розвитку держави. Оскільки країни впроваджують децентралізацію як засіб посилення місцевої автономії та підвищення рівня реагування, питання аналізу динаміки місцевих бюджетних механізмів набуває дедалі більшої актуальності. З'ясування того, як фінансова децентралізація впливає на процеси формування місцевих бюджетів, має вирішальне значення для політиків, практиків і науковців, які прагнуть оптимізувати фінансовий менеджмент, забезпечити справедливий розподіл ресурсів і сприяти сталому розвитку країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Останніми роками механізм функціонування місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації є предметом значної кількості наукових досліджень та публікацій [4, с. 63]. Численні науковці зробили свій внесок у цю сферу, аналізуючи як досягнутий прогрес щодо ефективного розподілу та використання ресурсів на місцевому рівні, так і виклики, що залишаються.

Однією з видатних дослідниць у цій сфері є Р. В. Ігнатенко [6], чия робота з децентралізації та фінансового федералізму стала однією з основоположних. Її дослідження наголошують на важливості розроблення фінансових систем, які би стимулювали місцеві органи влади ефективно управляти своїми бюджетами, забезпечуючи при цьому підзвітність і прозорість. Ця наукова праця підкреслює роль правової бази, інституційних механізмів та політичної динаміки у формуванні ефективності політики децентралізації.

Дослідження М. І. Крупки та М. І. Кульчицького [8] присвячене вивченню впливу фінансової децентралізації на структуру видатків місцевих органів влади та надання послуг. Результати наукової розвідки свідчать про те, що більша фінансова автономія на місцевому рівні може призвести до більш оперативного та ефективного надання державних послуг, але водночас викликає занепокоєння щодо диспропорцій у розподілі ресурсів між регіонами та їх фінансової стійкості.

Водночас робота А. О. Пелехатого та Х. О. Патицької [11] пропонує цінний погляд

на взаємозв'язок між децентралізацією, оподаткуванням та розбудовою фінансової спроможності. Їхнє дослідження підкреслює необхідність комплексних фінансових реформ, які не лише передають фінансові ресурси місцевим органам влади, але й підвищують їх спроможність збільшувати доходи за рахунок реформування податкової політики та ініціатив з розбудови фінансової сфери.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Наявні наукові дослідження механізмів формування та наповнення місцевих бюджетів в умовах децентралізації досить змістовні, однак залишається кілька невирішених питань. Одним із них є пошук оптимального балансу між фінансовою автономією та центральним наглядом для забезпечення як місцевої підзвітності, так і макроекономічної стабільності в державі. Також існують питання щодо ефективності різних механізмів розподілу доходів, міжбюджетних трансфертів і схем фінансового вирівнювання в забезпеченні справедливості та ефективності розподілу ресурсів.

До того ж зростає рівень визнання необхідності вирішення проблем врядування, як-от корупція, рентоорієнтована поведінка та слабка інституційна спроможність, котрі можуть знизити ефективність децентралізаційного реформування.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз структури та динаміки функціонування місцевих бюджетів, зокрема того, як фінансова автономія впливає на формування бюджетів, розподіл ресурсів та фінансову поведінку на місцевому рівні.

Відповідно до мети перед було поставлено та вирішено такі завдання: провести аналіз структурних складників місцевих бюджетів для вивчення їх організаційної структури та особливостей розвитку; дослідити вплив фінансової автономії на формування місцевих бюджетів, у тому числі на процеси формування доходів та розподілу видатків; вивчити вплив фінансової децентралізації на фінансову поведінку на місцевому рівні з акцентом на таких аспектах, як фінансова відповідальність та підзвітність; визначити виклики і можливості, що виникають у зв'язку з фінансовою децентралізацією в контексті управління місцевими бюджетами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття фінансової децентралізації, що передбачає передачу фінансових повноважень та відповідальності від центральних органів влади до органів місцевого

самоврядування, привернуло значну увагу в дискурсі публічних фінансів. Її вплив на місцеві бюджети, зокрема на структуру доходів і видатків, фінансову автономію місцевих громад та ефективність використання бюджетних коштів, є багатограним питанням, яке потребує комплексного аналізу [1, с. 63].

Фінансова децентралізація, як відомо, призводить до реструктуризації структури місцевих бюджетів. Однією з найпомітніших змін є структура доходів. Традиційно місцеві органи влади значною мірою залежать від трансфертів із центрального уряду, які часто становлять значну частину їхніх бюджетів. Однак у процесі децентралізації відбувається зрушення в бік посилення місцевої здатності генерувати доходи. Органи місцевого самоврядування отримують повноваження стягувати податки, збори та платежі, тим самим диверсифікуючи свої потоки доходів. Цей перехід має на меті зменшити залежність від центральних трансфертів і сприяти фінансовій самодостатності регіону. Податки на майно, ліцензії на ведення бізнесу та місцеві податки з продажу стають важливими джерелами доходів. Такі зміни спонукають місцеву владу оптимізувати механізми збору податків і розширювати податкову базу, узгоджуючи формування місцевих доходів з місцевою економічною діяльністю [3, с. 34].

Щодо видатків фінансова децентралізація вимагає відповідного перерозподілу обов'язків. Це означає, що місцеві органи влади отримують більшу відповідальність у сфері фінансування послуг і проєктів, якими раніше керував центральний орган влади. Цей розподіл зазвичай охоплює такі сектори, як освіта, охорона здоров'я, громадська безпека та місцева інфраструктура. Перерозподіл видаткових повноважень спрямований на підвищення оперативності та ефективності надання послуг, оскільки регіональні органи влади, як вважається, краще розуміють і задовольняють місцеві потреби. Водночас цей перехід також створює значні виклики, зокрема необхідність розбудови місцевої спроможності та загрозу виникнення відмінностей в якості послуг між багатими й менш забезпеченими регіонами.

Вплив фінансової децентралізації на фінансову автономію місцевих громад є суттєвим. Надаючи органам місцевої влади більший контроль над джерелами доходів і рішеннями щодо видатків, децентралізація посилює їх фінансову автономію. Місцева влада отримує можливість розробляти та впроваджувати

політику, яка відображає регіональні пріоритети та умови. Ця автономія має вирішальне значення для заохочення інновацій в державному управлінні та стимулювання місцевого економічного розвитку. До того ж фінансова децентралізація нерідко сприяє більшій підзвітності та прозорості, оскільки місцеві платники податків можуть безпосередньо спостерігати за тим, як витрачаються їхні гроші, та впливати на їх використання [5, с. 72].

Водночас ступінь фінансової автономії регіону залежить від конкретної моделі децентралізації. Ефективна фінансова децентралізація вимагає збалансованого рішення, коли місцеві органи влади мають як повноваження збирати доходи, так і відповідальність за управління видатками. До того ж повинні існувати механізми, які б забезпечували рівномірний розподіл ресурсів, запобігаючи значним диспропорціям у наданні суспільних послуг між різними регіонами. Міжбюджетні трансферти, призначені для вирівнювання фінансової спроможності місцевих органів влади, відіграють у цьому відношенні важливу роль. Такі трансферти мають базуватися на певній формулі, бути прозорими та прогнозованими, щоб сприяти місцевому плануванню та стабільності (табл. 1).

Оцінювання ефективності використання бюджетних коштів в умовах децентралізації передбачає аналіз кількох аспектів. Одним із ключових із них є ефективність державних видатків. Передбачається, що децентралізація призведе до більш ефективного розподілу ресурсів, оскільки місцеві органи влади мають кращу інформацію про місцеві потреби та умови витрат. Цей локалізований процес може призвести до прийняття більш адаптованих та економічно ефективних рішень щодо надання державних послуг, проте реалізація цього підвищення ефективності залежить від спроможності місцевих адміністрацій. Зміцнення інститутів місцевого самоврядування та забезпечення належних технічних і управлінських навичок є важливими для використання потенційних переваг децентралізації [10, с. 278].

Інший аспект – це підзвітність і прозорість використання бюджетних коштів. Децентралізація може підвищити підзвітність, оскільки наближає владу до людей. Місцеві виборці можуть легше взаємодіяти зі своїми представниками та вимагати від них підзвітності за фінансові рішення. Близькість до людей може призвести до більш розважливого та прозорого використання державних коштів. Проте

Таблиця 1

Вплив фінансової децентралізації на фінансову автономію місцевих громад

Аспект	Вплив на фінансову автономію
Формування доходів	Місцеві органи влади отримують повноваження стягувати податки, збори та платежі, що збільшує їхню спроможність генерувати власні доходи та зменшує залежність від центральних трансфертів
Відповідальність за видатки	Місцеві органи влади беруть на себе більшу відповідальність за фінансування послуг та інфраструктурних проєктів, що дозволяє їм пристосовувати видатки до місцевих потреб і пріоритетів
Розроблення та впровадження стратегій	Підвищення спроможності розробляти та впроваджувати політику, яка відображає локальні особливості та пріоритети, сприяючи місцевим інноваціям та оперативному реагуванню
Підзвітність та прозорість	Підвищення підзвітності на місцевому рівні, оскільки виборці можуть безпосередньо спостерігати за фінансовими рішеннями та впливати на них, що призводить до більш розсудливого та прозорого використання державних коштів
Фіскальні диспропорції	Ризик поглиблення регіональної нерівності, якщо багатші регіони мають більшу спроможність генерувати доходи та надавати послуги, що підкреслює необхідність справедливих міжбюджетних трансфертів
Міжбюджетні трансферти	Необхідні для вирівнювання фіскальної спроможності місцевих органів влади, забезпечення збалансованого розподілу ресурсів та запобігання значним диспропорціям у наданні державних послуг
Розвиток потенціалу	Необхідність зміцнення інститутів місцевого самоврядування та підвищення технічних і управлінських навичок для ефективного управління новими обов'язками та використання автономії
Економічний розвиток	Підвищення фінансової автономії може стимулювати місцевий економічний розвиток, дозволяючи розробляти індивідуальну економічну політику та здійснювати інвестиції, що відповідають місцевим можливостям та викликам
Місцеве самоврядування	Сприяє зміцненню органів місцевої влади, оскільки місцеві посадовці стають більш підзвітними своїм виборцям, що потенційно може призвести до покращення управлінських практик
Фінансова стабільність	Потенціал для більшої фінансової стабільності через диверсифікацію джерел надходжень та покращення формування місцевих доходів, хоча це залежить від місцевих економічних умов та адміністративної спроможності

Джерело: [9; 10]

для цього потрібні міцні інституційні рамки, зокрема прозорі бюджетні процеси, ефективні механізми нагляду та активна громадська участь [16, с. 184].

Крім того, необхідно враховувати вплив фінансової децентралізації на рівність надання державних послуг. Хоча децентралізація може сприяти підвищенню ефективності та оперативності на місцях, вона також може посилити регіональну нерівність, якщо нею не керувати належним чином. Багатші регіони можуть мати більшу спроможність генерувати доходи та надавати високоякісні послуги, тоді як бідніші регіони можуть мати із цим проблеми. Таким чином, ефективна система децентралізації має включати механізми для подолання цих диспропорцій, забезпечу-

ючи всім громадянам, незалежно від їхнього місця проживання, доступ до мінімального стандарту державних послуг.

Децентралізація, тобто процес перерозподілу повноважень і відповідальності від центральних органів влади до місцевих, створює численні виклики і складнощі у функціонуванні місцевих бюджетів (табл. 2).

Однією з основних проблем забезпечення фінансової стабільності місцевих бюджетів в умовах децентралізації є волатильність і непрогнозованість дохідних потоків. Органи місцевої влади, отримавши повноваження формувати власні доходи через податки, збори та платежі, часто зіштовхуються з труднощами у створенні стабільної та надійної дохідної бази. Економічні коливання, зміни в

Таблиця 2

Проблеми функціонування місцевих бюджетів в умовах децентралізації

Проблеми	Їх характеристика
Нестабільність доходів	Органи місцевого самоврядування мають труднощі зі створенням стабільної дохідної бази через економічні коливання, варіації місцевої економічної діяльності та обмежені можливості зі збору податків, що призводить до непередбачуваності бюджету
Обмежений доступ до кредитів	Органи місцевої влади часто мають обмежений доступ до кредитних ринків, що обмежує їх здатність управляти грошовими потоками та інвестувати в інфраструктуру і послуги
Економічні умови	Національне та регіональне економічне зростання, інфляція, рівень зайнятості та глобальні економічні тенденції впливають на місцеві доходи та потреби у видатках, створюючи тиск на бюджет
Стихійні лиха	Непередбачувані витрати на ліквідацію наслідків стихійних лих та екологічні проблеми створюють додаткове навантаження на місцеві бюджети
Адміністративна спроможність	Багатьом місцевим органам влади бракує досвіду та інституційної спроможності для управління складними бюджетними процесами, що призводить до неефективності, нераціонального розподілу ресурсів та потенційної корупції
Політична ситуація	Конкуруючі інтереси та пріоритети місцевих посадовців впливають на бюджетні рішення, що потенційно може призвести до неоптимального розподілу ресурсів
Непрофінансовані повноваження	Центральні органи влади можуть установлювати вимоги щодо надання послуг без надання відповідної фінансової підтримки, що посилює тиск на місцеві бюджети
Міжбюджетні трансферти	Проблеми, пов'язані з прозорістю, передбачуваністю і достатністю трансфертів, можуть призвести до несправедливого розподілу ресурсів та перешкоджати збалансованому регіональному розвитку
Узгодження фіскальної політики	Балансування місцевої автономії з національними фіскальними цілями є складним завданням, що вимагає ефективної комунікації та узгодження фіскальної політики на всіх рівнях влади
Дублювання повноважень	Нечіткість юрисдикції та неузгодженість політики між національними і місцевими органами влади призводять до проблем координації та неефективності

Джерело: [15]

місцевій економічній діяльності та різна спроможність збирати податки можуть призвести до значної нестабільності доходів, а це у свою чергу ускладнює довгострокове планування і спричиняє недофінансування основних послуг, тим самим зводячи до мінімуму очікувані вигоди від децентралізації. Місцеві органи влади можуть мати неповний доступ до кредитних ринків, що обмежує їх здатність управляти грошовими потоками та інвестувати в необхідну інфраструктуру і послуги [2, с. 149].

Зовнішні чинники, зокрема економічні умови, як-от національне і регіональне економічне зростання, темпи інфляції та рівень зайнятості, безпосередньо впливають на доходи і видатки місцевих бюджетів. Так, наприклад, економічний спад може зменшити

податкові надходження, водночас збільшуючи попит на соціальні послуги та створюючи тиск на бюджет. Глобальні економічні тенденції, як-от торговельна політика та міжнародна ринкова ситуація, також можуть впливати на регіональну економіку, що значною мірою залежать від певних галузей або експортних ринків. Стихійні лиха та екологічні зміни створюють додатковий ризик, що може призвести до непередбачуваних витрат на ліквідацію наслідків стихії та відновлення, ще більше навантажуючи місцеві бюджети.

Внутрішні фактори, наприклад, адміністративна спроможність та якість управління органів місцевого самоврядування, суттєво впливають на результати бюджетної діяльності. Результативні практики фінансового менеджменту, прозорість та механізми підзвітності

мають ключове значення для ефективного використання ресурсів. Проте багатьом органам місцевої влади може бракувати необхідного досвіду та інституційної спроможності для управління складними бюджетними процесами. Це може призвести до неефективності, нераціонального розподілу ресурсів і навіть корупції. До того ж політичні процеси в органах місцевого самоврядування, як-от конкурентні інтереси і пріоритети серед місцевих посадовців, можуть впливати на бюджетні рішення та їх результати. Забезпечення місцевих адміністрацій необхідною підготовкою, ресурсами та механізмами для ефективного управління бюджетом є важливою умовою успіху децентралізації [7, с. 9].

Координація між державним та місцевими бюджетами є ще одним значним викликом у децентралізованих системах. Ефективна децентралізація вимагає наявності чітко розробленої міжбюджетної системи, яка розмежує ролі та обов'язки різних рівнів влади. На практиці координація може бути проблематичною через наявність обов'язків, що повторюються, нечіткість юрисдикції та непослідовність політики. Розбіжності між національними та місцевими пріоритетами можуть призвести до конфліктів та неефективності. Зокрема, центральні органи влади можуть установлювати непрофінансовані повноваження, вимагаючи від органів місцевого самоврядування надавати певні послуги без відповідної фінансової підтримки, що посилює бюджетний тиск на регіональному рівні.

Також механізми міжбюджетних трансфертів, які мають ключове значення для вирівнювання бюджетної спроможності та подолання регіональних диспропорцій, часто мають проблеми з прозорістю, передбачуваністю та адекватністю. Трансферти, які піддаються політичному впливу або не мають чітких критеріїв, можуть призвести до несправедливого розподілу ресурсів, що перешкоджає досягненню мети збалансованого регіонального розвитку. Необхідно забезпечити, щоб ці трансферти базувалися на певній формулі, були прозорими та фінансово стабільними.

Іншим аспектом проблем координації є інтеграція місцевих бюджетів у ширшу систему макроекономічного регулювання. Центральні уряди мають урахувати сукупний фіскальний вплив децентралізованих бюджетів, щоб підтримувати загальну фіскальну відповідальність. Це вимагає ефективної комунікації та узгодження фіскальної політики на всіх рівнях влади, однак досягнення такого

балансу є складним завданням, оскільки воно передбачає узгодження місцевої автономії з національними фіскальними цілями [13, с. 101].

Удосконалення механізму функціонування місцевих бюджетів має важливе значення для підвищення якості надання суспільних послуг, сприяння місцевому економічному розвитку та забезпечення фіскальної стійкості. Досягнення цих цілей можливе за кількома напрямками, зосередженими на ефективності управління місцевими бюджетами, залученні додаткових фінансових ресурсів та підвищенні прозорості й підзвітності у використанні коштів місцевих бюджетів.

По-перше, підвищення ефективності управління місцевими бюджетами є надзвичайно важливим. Цього можна досягти шляхом впровадження сучасних практик і технологій фінансового менеджменту. Бюджетування, орієнтоване на результат, коли ресурси виділяються на основі досягнення певних успіхів, може забезпечити ефективне використання публічних коштів. Органи місцевої влади повинні розробляти комплексні фінансові плани, які узгоджують видатки зі стратегічними пріоритетами та довгостроковими цілями розвитку. Програми навчання та розбудови потенціалу для посадових осіб органів місцевого самоврядування необхідні для покращення їхніх навичок та знань у сфері фінансового менеджменту. Запровадження інтегрованих інформаційних систем фінансового менеджменту (ІСФМ) може впорядкувати процеси бюджетування, бухгалтерського обліку та звітності, зменшити кількість помилок і підвищити ефективність регіональної економіки.

По-друге, необхідно посилити механізми залучення додаткових фінансових ресурсів. Диверсифікація джерел місцевих доходів має важливе значення для зменшення залежності від трансфертів центрального уряду та посилення фіскальної автономії. Місцеві органи влади мають досліджувати різні можливості для отримання доходів, такі як податки на нерухомість, місцеві податки з продажу та плата за послуги. Більше того, державно-приватне партнерство (ДПП) може бути ефективним варіантом фінансування інфраструктурних проектів та комунальних послуг. Співпрацюючи з приватними структурами, органи місцевого самоврядування можуть залучати додаткові фінансові ресурси та досвід, покращуючи надання послуг та розвиток інфраструктури. Водночас місцева влада має посилити свій

потенціал доступу до ринків капіталу шляхом підвищення кредитоспроможності за рахунок ефективного фінансового менеджменту та прозорої звітності [14, с. 85].

По-третє, підвищення прозорості та підзвітності у використанні місцевих бюджетів має важливе значення для зміцнення суспільної довіри та забезпечення ефективного використання державних ресурсів. Місцеві органи влади мають запровадити практику відкритого бюджетування, роблячи бюджетні документи та фінансові звіти доступними для громадськості. Це передбачає публікацію бюджетних пропозицій, затверджених бюджетів та фінансових звітів на урядових вебсайтах та на громадських форумах. Бюджетування за участі громадськості, коли громадяни залучаються до процесу прийняття рішень, також може підвищити прозорість та підзвітність. Створення надійних механізмів внутрішнього та зовнішнього аудиту є засобом виявлення і запобігання фінансовим зловживанням та корупції. Для цього підрозділи внутрішнього аудиту треба підсилити, а зовнішній аудит повинен регулярно проводитися незалежними організаціями.

Розвиток корпоративної культури прозорості та підзвітності вимагає ефективної правової й інституційної бази. Застосування суворих антикорупційних законів та забезпечення належних санкцій за їх порушення може запобігти нецільовому використанню державних коштів. Місцеві органи влади повинні також впроваджувати політику захисту інформаторів, щоб заохочувати населення повідомляти про фінансові порушення без страху перед репресіями. Створення платформ для взаємодії та зворотного зв'язку з громадянами, як-от громадські слухання та інтернет-портали, може посилити підзвітність, оскільки

дозволяє людям висловлювати свої проблеми та контролювати використання публічних коштів.

Висновки. Таким чином, вплив фінансової децентралізації на регіональні бюджети є значним і багатостороннім. Вона трансформує структуру місцевих доходів і видатків, посилює фінансову автономію місцевих громад та впливає на ефективність використання бюджетних коштів. Успіх фінансової децентралізації в досягненні поставлених цілей залежить від кількох факторів, зокрема від того, як побудована система децентралізації, від спроможності органів місцевої влади й наявності механізмів забезпечення справедливості та підзвітності. Тому для досягнення максимальної вигоди від фінансової децентралізації та подолання її викликів необхідне ґрунтовне планування, постійне оцінювання та адаптивні політичні заходи.

Функціонування місцевих бюджетів в умовах децентралізації стикається з численними проблемами та викликами. Забезпечення фінансової стабільності в умовах волатильності доходів та економічної невизначеності, управління впливом зовнішніх і внутрішніх факторів, досягнення ефективної координації між державним і місцевими бюджетами є критичними сферами, які потребують постійної уваги та стратегічних заходів. Вирішення цих проблем передбачає розбудову міцної інституційної спроможності, розроблення прозорих і передбачуваних систем міжбюджетних трансфертів та налагодження ефективної співпраці між різними рівнями влади. Завдяки цим зусиллям можна реалізувати потенційні переваги децентралізації, такі як покращення надання послуг та посилення місцевого самоврядування, одночасно зменшуючи пов'язані з нею ризики та виклики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Арабчук Я. І. Стабільність місцевих бюджетів – запорука успіху реформ із децентралізації. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2019. № 1. С. 57–68. DOI: 10.26661/2414-0287-2019-1-41-09
2. Варцаба В. І., Мулеса Е. В., Фурик І. Особливості функціонування місцевих бюджетів України в умовах пандемії Covid-19. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2021. № 17 (1). С. 143–153. DOI: 10.15330/apred.1.17.143-153
3. Вольська О. М., Ковпанець Є. Удосконалення фінансової децентралізації місцевого самоврядування. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2020. № 4. С. 31–36. DOI: 10.32851/2708-0366/2020.4.4
4. Грубляк О. Основні вектори змін місцевих бюджетів у контексті бюджетної децентралізації та воєнного стану. *Галицький економічний вісник Тернопільського національного технічного університету*. 2023. № 80 (1). С. 59–67. DOI: 10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.01.059
5. Дем'янишин В., Лободіна З. Розвиток фінансового механізму в умовах реформування фінансової системи України. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2020. № 43. С. 59–80. DOI: 10.30970/meu.2020.43.0.3019

6. Ігнатенко Р. В. Практика формування фінансових ресурсів регіонального бюджету в умовах фінансової децентралізації (на прикладі обласного бюджету Одеської області). *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Економічна*. 2020. № 99. С. 92–102. DOI: 10.26565/2311-2379-2020-99-10
7. Катан Л. І., Качула С. В., Демчук Н. І., Павлова Д. Формування місцевих бюджетів в умовах реформування суспільних фінансів України. *Агросвіт*. 2020. № 3. С. 3–12. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.3.3
8. Крупка М. І., Кульчицький М. І., Коваленко В. М. Трансформація ролі доходів місцевих бюджетів як інструменту бюджетного механізму в контексті децентралізації. *Світ фінансів*. 2019. № 3 (56). С. 7–18.
9. Мельниченко С. Г. Аналіз стратегічного менеджменту та його вплив на успішність організацій. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. № 3. URL: <https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/19/16> (дата звернення: 02.06.2024).
10. Нечипоренко А. В., Юрах Ю. С. Аналіз фінансового потенціалу територіальних громад в Україні. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2020. № 1-2. С. 271–284. DOI: 10.33244/2617-5940.1-2.2020.271-284
11. Пелехатий А. О., Патицька Х. О. Міська агломерація як механізм взаємодії територіальних громад в умовах адміністративно-фінансової децентралізації в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2019. № 30 (69). С. 116–123.
12. Письменний В. В. Забезпечення самостійності місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2021. № 1 (76). С. 144–156. DOI: 10.33987/vsed.1(76).2021.144-156
13. Стащук О. В. Бюджетна ефективність територій в умовах децентралізації. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2021. № 1 (25). С. 98–104. DOI: 10.29038/2411-4014-2021-01-98-104
14. Степанюк А. В. Роль фінансової децентралізації в управлінні системою фінансів місцевого самоврядування. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 3. С. 83–87. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.3.83
15. Цимбалюк І. О. Концептуальні засади інклюзивного розвитку регіону в умовах фінансової децентралізації. *Інноваційна економіка*. 2019. № 5–6. С. 125–133. DOI: 10.37332/2309-1533.2019.5-6.17
16. Шаповалов Є. О. Роль місцевих податків і зборів в умовах децентралізації. *Інноваційна економіка*. 2022. № 1. С. 180–187. DOI: 10.37332/2309-1533.2022.1.25

REFERENCES:

1. Arabchuk, Ya. I. (2019) Stabilnist' mistsevykh biudzhetyv–zaporuka uspiokhu reform iz dezentralizatsii [Stability of local budgets is the key to successful reforms in decentralization]. *Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky*, vol. 1, pp. 57–68. DOI: 10.26661/2414-0287-2019-1-41-09 [in Ukrainian]
2. Vartsaba, V. I., Mulesa, E. V., Furyk, I. (2021) Osoblyvosti funktsionuvannya mistsevykh biudzhetyv Ukrainy v umovakh pandemii Sovid–19 [Features of functioning of local budgets in Ukraine amidst the COVID-19 pandemic]. *Aktual'ni problemy rozvytku ekonomiky rehionu*, vol. 17 (1), pp. 143 –153. DOI: 10.15330/apred.1.17.143-153 [in Ukrainian]
3. Vols'ka, O. M., Kovpanets', Ye. (2020) Udokonalennia finansovoi dezentralizatsii mistsevoho samovriaduvannya [Improving the financial decentralization of local self-government]. *Tavriiskyi naukovyi visnyk. Seriia: Ekonomika*, vol. 4, pp. 31–36. DOI: 10.32851/2708-0366/2020.4.4 [in Ukrainian]
4. Hrubliak, O. (2023) Osnovni vektory zmin mistsevykh biudzhetyv u konteksti biudzhetnoi dezentralizatsii ta voiennoho stanu [Main vectors of changes in local budgets within the context of budget decentralization and war-time conditions]. *Halitskyi ekonomichnyi visnyk Ternopil'skoho natsional'noho tekhnichnoho universytetu*, vol. 80 (1), pp. 59–67. DOI: 10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.01.059 [in Ukrainian]
5. Demyanishyn, V., Lobodina, Z. (2020) Rozvytok finansovoho mekhanizmu v umovakh reformuvannya finansovoi systemy Ukrainy [Development of the financial mechanism amidst the reform of Ukraine's financial system]. *Formuvannya rynkovoї ekonomiky v Ukraini*, vol. 43, pp. 59–80. DOI: 10.30970/meu.2020.43.0.3019 [in Ukrainian]
6. Ihnatenko, R. V. (2020) Praktyka formuvannya finansovykh resursiv rehionalnoho biudzhetu v umovakh finansovoi dezentralizatsii (na prykladi oblasnoho biudzhetu Odeskoi oblasti) [Practices of forming financial resources for the regional budget under conditions of financial decentralization (using the example of the regional budget of Odessa Oblast)]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni VN Karazina. Seriia: Ekonomichna*, vol. 99, pp. 92–102. DOI: 10.26565/2311-2379-2020-99-10 [in Ukrainian]
7. Katan, L. I., Kachula, S. V., Demchuk, N. I., Pavlova, D. (2020) Formuvannya mistsevykh biudzhetyv v umovakh reformuvannya suspilnykh finansiv Ukrainy [Formation of local budgets amidst the reform of public finances in Ukraine]. *Agrosvit*, vol. 3, pp. 3–12. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.3.3 [in Ukrainian]

8. Krupka, M. I., Kulchytskyi, M. I., Kovalenko, V. M. (2019) Transformatsiia roli dokhodiv mistsevykh biudzhetyv yak instrumentu biudzhethnoho mekhanizmu v konteksti dezentralizatsii [The transformation of the role of local budget revenues as a tool of the budgetary mechanism in the context of decentralization]. *Svit finansiv*, vol. 3 (56), pp. 7–18. [in Ukrainian]
9. Melnychenko, S. H. (2024) Analiz stratehichnoho menedzhmentu ta yoho vplyv na uspishnist orhanizatsii [Analysis of strategic management and its impact on organizational success]. *Zdobutky ekonomiky: perspektyvy ta innovatsii*, vol. 3. Available at: <https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/19/16> [in Ukrainian]
10. Nechiporenko, A. V., Yurakh, Yu. S. (2020) Analiz finansovoho potentsialu terytorialnykh hromad v Ukraini [Analysis of the financial potential of territorial communities in Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats Universytetu derzhavnoi fiskalnoi sluzhby Ukrainy*, vol. 1–2, pp. 271–284. DOI: 10.33244/2617-5940.1-2.2020.271-284 [in Ukrainian]
11. Pelekhayti, A. O., Patytska, Kh. O. (2019) Miska ahlomeratsiia yak mekhanizm vzaiemodii terytorialnykh hromad v umovakh administratyvno-finansovoi dezentralizatsii v Ukraini [Urban agglomeration as a mechanism for the interaction of territorial communities in the conditions of administrative and financial decentralization in Ukraine]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Seriia: Ekonomika i upravlinnia*, vol. 30 (69), pp. 116–123. [in Ukrainian]
12. Pysmennyi, V. V. (2021) Zabezpechennia samostiinosti mistsevykh biudzhetyv v umovakh finansovoi dezentralizatsii [Ensuring the autonomy of local budgets in the context of financial decentralization]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, vol. 1 (76), pp. 144–156. DOI: 10.33987/vsed.1(76).2021.144-156 [in Ukrainian]
13. Staschuk, O. V. (2021) Biudzhetna efektyvnist terytorii v umovakh dezentralizatsii [The budgetary efficiency of territories in the context of decentralization]. *Ekonomichni chasopys Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, vol. 1 (25), pp. 98–104. DOI: 10.29038/2411-4014-2021-01-98-104 [in Ukrainian]
14. Stepaniuk, A. V. (2020) Rol' finansovoi dezentralizatsii v upravlinni systemoiu finansiv mistsevoho samovriadvannia [The role of financial decentralization in managing the local self-government finance system]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol 3, pp. 83–87. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.3.83 [in Ukrainian]
15. Tymbaliuk, I. O. (2019) Kontseptualni zasady inkluzyvnoho rozvytku rehionu v umovakh finansovoi dezentralizatsii [The conceptual foundations of inclusive regional development in the context of financial decentralization]. *Innovatsiina ekonomika*, vol. 5–6, pp. 125–133. DOI: 10.37332/2309-1533.2019.5-6.17 [in Ukrainian]
16. Shapovalov, Ye. O. (2022) Rol' mistsevykh podatkov i zboriv v umovakh dezentralizatsii [The role of local taxes and fees in the context of decentralization]. *Innovatsiina ekonomika*, vol. 1, pp. 180–187. DOI: 10.37332/2309-1533.2022.1.25 [in Ukrainian]